

УДК 631.172

Технічне оснащення як пріоритетний напрям інвестування аграрного виробництва

Грицаєнко Г.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Таврійського державного агротехнологічного університету

Грицаєнко І.М.

старший викладач кафедри технічного сервісу в АПК
Таврійського державного агротехнологічного університету

У статті досліджено сучасний стан та інвестиції в забезпечення аграрного виробництва основними видами сільськогосподарської техніки. Проаналізовано наявність та навантаження на зернозбиральні комбайни та трактори всіх марок у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення. Розглянуто питання оновлення техніки. Для обґрунтування найбільш ефективних зовнішніх джерел фінансування інвестицій у технічне забезпечення сільського господарства проведено порівняльний аналіз умов фінансового лізингу та банківського кредитування.

Ключові слова: технічне забезпечення, фінансування інвестицій, фінансовий лізинг, банківське кредитування, трактори всіх марок, зернозбиральні комбайни.

Грицаенко Г.И., Грицаенко И.М. ТЕХНИЧЕСКОЕ ОСНАЩЕНИЕ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА

В статье исследованы современное состояние и инвестиции в обеспечение аграрного производства основными видами сельскохозяйственной техники. Проанализированы наличие и нагрузка на зерноуборочные комбайны и трактора всех марок в сельскохозяйственных предприятиях и хозяйствах населения. Рассмотрен вопрос обновления техники. Для обоснования наиболее эффективных внешних источников финансирования инвестиций в техническое обеспечение сельского хозяйства проведен сравнительный анализ условий финансового лизинга и банковского кредитования.

Ключевые слова: техническое обеспечение, финансирование инвестиций, финансовый лизинг, банковское кредитование, трактора всех марок, зерноуборочные комбайны.

Gritsaenko G.I., Gritsaenko I.M. TECHNICAL EQUIPMENT AS A PRIORITY INVESTMENT AGRICULTURAL PRODUCTION

The article examines the current state of, and investment in agricultural production to ensure the main types of agricultural machinery. In the agricultural enterprises and farms of the population are analyzed and the presence of the load on combine harvesters and tractors of all brands. The issues update technology. In order to justify the most effective external financing of investment in support of agriculture, a comparative analysis of financial leasing conditions and bank lending.

Keywords: logistics, investment financing, financial leasing, bank credit, tractors of all brands combine harvesters.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Подолання кризових явищ у сільському господарстві, розвиток ринкових відносин, забезпечення продовольчої безпеки країни неможливі без відповідного розвитку матеріально-технічної бази та ефективних інвестицій у технічне оснащення аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання технічного оснащення аграрного виробництва висвітлюються в наукових працях таких учених, як: Я.К. Білоусько [1; 9], О.В. Вишневецька [1], А.С. Даниленко [2], О.В. Захарчук [3; 4], А.М. Карпенко [2], В.М. Петров [5], В.Є. Скоцик [6–8], Д.Ю. Соло-

вей [9] та багатьох інших. Проте складність та багатогранність означених проблем вимагають подальшого системного дослідження, чим зумовлюються актуальність та мета обраної теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідження стану забезпечення технікою аграрних товаровиробників, а також визначення ефективних способів його інвестування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед факторів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва пріоритетним напрямом є механізація. За даними Всесвітнього банку [10], за показником забез-

печеності сільськогосподарською технікою, тракторами в розрахунку на 100 кв. км орних земель Україна суттєво відстає від розвинутих європейських країн (табл. 1).

Так, серед розглянутих країн Європи в 2000 р. (найбільш повні дані для аналізу) Україна разом із Болгарією з показником 98 одиниць посідали 28–29-е місця, випередив лише Російську Федерацію (60 одиниць) і Хорватію (27 одиниць). Водночас до трійки лідерів увійшли Словенія, Швейцарія й Італія з показниками відповідно 6 600, 2 654 та 1 938 одиниць, що перевищує середньоукраїнський показник відповідно в 67, 27 та 20 разів. За 2000–2008 рр. у Болгарії кількість сільськогосподарської техніки та тракторів на

100 кв. км орних земель зросла на 75,5%, до 172 одиниць, але в Україні за той же період цей показник збільшився лише на 5,1%.

За даними Державної служби статистики України, динаміка кількості наявних тракторів та зернозбиральних комбайнів в аграрних підприємствах України має негативну тенденцію (табл. 2).

Так, за 2000–2015 рр. кількість тракторів усіх марок (без тракторів, на яких змонтовано машини) у цілому по Україні скоротилася майже на п'яту частину і становила в 2015 р. 309,7 тис. одиниць, зернозбиральних комбайнів – на 16,4%, до 56,3 тис. одиниць. Аналіз лінії тренду дав змогу зробити висновок про те, що за досліджуваний період кількість трак-

Таблиця 1

Динаміка забезпеченості європейських країн сільськогосподарською технікою, тракторами в розрахунку на 100 кв. км орних земель, одиниць

Назва країни	2000	2001	2005	2006	2007	2008	2009
Словенія	6600	6252	5895
Швейцарія	2654	2646	2618	2617	2610
Італія	1938	2034
Нідерланди	1632	1630	1302
Норвегія	1525	1519	1539
Ірландія	1481	1355	1476
Бельгія	1117	1136	1127
Португалія	1041	1070	1380
Польща	934	963	1184	1209	1243	1246	1258
Греція	926	936	1262	1005
Німеччина	838
Фінляндія	781	782	784
Ісландія	699	699	847	864	912	922	922
Франція	685	685	635
Іспанія	671	709	760	786	807	825	831
Швеція	610	609	592
Естонія	601	775	546	605
Латвія	575	581	514	480	501
Данія	540	529	486
Литва	354	627	578	603	626	632	..
Чеська Республіка	298	293	271	267	262
Угорщина	246	249	262
Молдова	229	222	214	210	203	198	..
Румунія	171	175	193	195	201	200	201
Словаччина	154	160	157	165	154	155	..
Албанія	140	132	151	135	127	122	..
Білорусь	119	116	97	95	91	90	87
Болгарія	98	94	114	132	150	172	..
Україна	98	127	109	106	104	103	103
Російська Федерація	60	56	39	36	33	30	27
Хорватія	27	28

Джерело: складено за даними [10]

торів щорічно зменшувалася в середньому на 3,8 тис. одиниць, зернозбиральних комбайнів – на 1,0 тис. одиниць.

У забезпеченості технікою сільськогосподарських підприємств та господарств населення в 2000–2015 рр. спостерігалися протилежні тенденції. Так, за період, що досліджується, загальна кількість наявних тракторів усіх марок (без тракторів, на яких змонтовано машини) у сільськогосподарських підприємствах України скоротилася на 54,6% (щорічне скорочення в середньому на 10,5 тис. одиниць), водночас у господарствах населення, навпаки, збільшилася на 80,1% (щорічне збільшення в середньому на 6,7 тис. одиниць). Відповідно наявна кількість зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах України за період, що досліджується, зменшилася на 42,5% (щорічне скорочення в середньому на 2,3 тис. оди-

ниць), у господарствах населення, навпаки, збільшилася у 8,8 рази (щорічне збільшення в середньому на 1,3 тис. одиниць).

Недостатня забезпеченість аграрного виробництва сільськогосподарською технікою призводить до того, що навантаження на неї в Україні (табл. 3) в рази перевищує відповідні показники розвинених країн, що заважає виконанню необхідних технологічних операцій у встановлені строки і призводить до значних утрат урожаю.

Так, площа ріллі в розрахунку на один трактор у цілому по Україні з 82 га в 2000 р. збільшилася майже на третину і становила в 2015 р. 105 га (для порівняння: у США – 28 га, у Франції – 14 га на трактор [8]). У сільськогосподарських підприємствах цей показник з 69 га збільшився до 152 га, або в 2,2 рази, водночас у господарствах населення зі 104 га він скоротився до 64 га, або на 38,6%. Площа

Таблиця 2

Забезпеченість тракторами та зернозбиральними комбайнами сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000–2015 рр., одиниць

Роки	Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини), усього	у тому числі в		Зернозбиральні комбайни, усього	у тому числі в	
		сільськогосподарських підприємствах	господарствах населення		сільськогосподарських підприємствах	господарствах населення
2000	382628	281650	100978	67366	65240	2126
2005	331457	196080	135377	59937	47150	12787
2006	325505	182552	142953	59174	44252	14922
2007	320034	169953	150081	57503	41032	16471
2008	319872	161800	158072	57435	39091	18344
2009	318788	153791	164997	56580	36783	19797
2010	310248	137757	172491	53531	32750	20781
2011	313480	134554	178926	54074	32062	22012
2012	322209	137958	184251	54651	31997	22654
2013	315261	129341	185920	52065	29364	22701
2014	309111	120638	188473	50019	27196	22823
2015	309716	127852	181864	56328	37537	18791
2015 у % до 2000	80,9	45,4	180,1	83,6	57,5	у 8,8 рази
Рівняння лінії тренду	$y = -3817,1x + 348004$	$y = -10493x + 229365$	$y = 6675,8x + 118639$	$y = -1006,4x + 63097$	$y = -2303,6x + 53678$	$y = 1297,2x + 9419$
Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)	R = 0,6919 D = 0,4787	R = 0,8482 D = 0,7194	R = 0,9205 D = 0,8474	R = 0,8138 D = 0,6623	R = 0,8084 D = 0,6535	R = 0,79 D = 0,6241

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

зернових та зернобобових культур у розрахунку на один комбайн за 2000–2015 рр. у цілому по Україні з 203 га збільшилася до 262 га, або на 29,2% (для порівняння: у США, Франції та Німеччині навантаження на комбайн становить близько 55 га [8]). При цьому в сільськогосподарських підприємствах цей показник зі 184 га збільшився на 55,6% і становив 286 га, у господарствах населення – зі 786 га зменшився на 72,8% і становив 214 га.

Аналіз тенденцій зміни навантаження на сільськогосподарську техніку свідчить про те, що за 2000–2015 рр. площа ріллі в розрахунку на один трактор у середньому по Україні зростала щорічно на 1,2 га. При цьому в сільськогосподарських підприємствах цей показник збільшувався щорічно на 6,8 га, тоді як в господарствах населення, навпаки, зменшувався на 2,8 га. Площа зернових та зернобобових культур в розрахунку на один зерноз-

биральний комбайн у середньому по Україні за 2000–2015 рр. щорічно збільшувалася на 5,6 га, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 13,9 га. Збільшення кількості комбайнів у господарствах населення призвело до щорічного зменшення навантаження на них у середньому на 26,6 га.

Аналіз динаміки руху сільськогосподарської техніки свідчить про наявність негативної тенденції перевищення кількості тієї, яка вибула протягом року, до тієї, яка надійшла (рис. 1).

Так, у 2008–2010 рр. кількість тракторів та зернозбиральних комбайнів, яка вибула протягом року, у півтора-два рази перевищувала ту, яка надійшла. Найнижчим за 2008–2015 рр. це співвідношення було в 2011–2012 рр. (104,1% та 81,5% по тракторах, 93,1% та 103,3% по зернозбиральних комбайнах відповідно).

Таблиця 3

Навантаження на техніку сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000–2015 рр., га

Роки	Площа ріллі в розрахунку на 1 трактор	у тому числі в		Площа зернових та зернобобових культур у розрахунку на 1 комбайн	у тому числі в	
		сільськогосподарських підприємствах	господарствах населення		сільськогосподарських підприємствах	господарствах населення
2000	82	69	104	203	184	786
2005	98	102	80	250	244	273
2006	100	106	80	245	252	225
2007	101	114	76	263	285	207
2008	102	121	72	272	310	192
2009	102	126	70	280	330	186
2010	105	140	68	282	344	183
2011	104	143	66	291	366	181
2012	101	141	63	283	358	177
2013	103	148	64	301	394	181
2014	105	160	62	296	391	183
2015	105	152	64	262	286	214
2015 у % до 2000	127,9	221,6	61,4	129,2	155,6	27,2
Рівняння лінії тренду	$y = 1,2227x + 92,655$	$y = 6,8156x + 82,476$	$y = -2,822x + 90,861$	$y = 5,6222x + 232,4$	$y = 13,922x + 221,56$	$y = -26,586x + 421,77$
Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)	R = 0,7085 D = 0,502	R = 0,945 D = 0,893	R = 0,8525 D = 0,7267	R = 0,7456 D = 0,5559	R = 0,7806 D = 0,6094	R = 0,5593 D = 0,3128

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

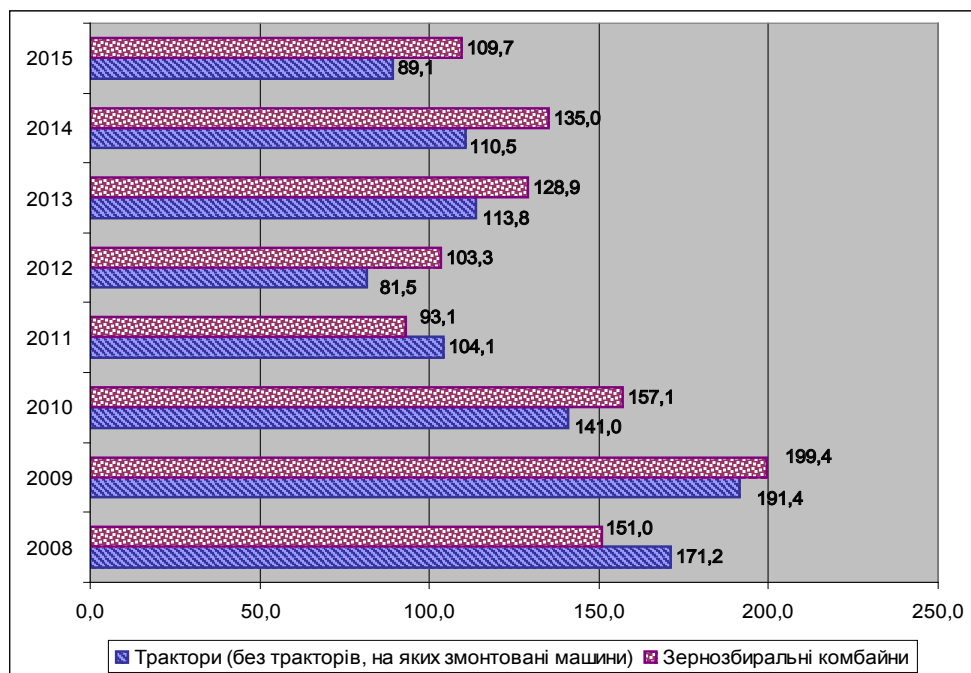

Рис. 1. Динаміка співвідношення кількості техніки в сільськогосподарських підприємствах, яка протягом року вибула, до тієї, що надійшла, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Державна цільова програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 р. [11] передбачала у 2015 р. виробництво конкурентоспроможних тракторів на рівні 9,5 тис. одиниць, комбайнів – 1,5 тис. одиниць. Загальна державна підтримка технічного забезпечення аграр-

ного виробництва повинна була забезпечити фінансування в обсязі 134,23 млрд. грн. Підвищення рівня технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в 2015 р. на 7,6% мало сприяти зменшенню втрат сільськогосподарської продукції в результаті своєчасного та якісного проведення меха-

Таблиця 4

Придбання нових тракторів та зернозбиральних комбайнів сільськогосподарськими підприємствами України в 2010–2015 рр.

Роки	Трактори всіх видів				Зернозбиральні комбайни			
	кількість, шт.	загальна вартість, млн. грн.	середня ціна		кількість, шт.	загальна вартість, млн. грн.	середня ціна	
			грн. за шт.	% до попереднього року			грн. за шт.	% до попереднього року
2010	2931	998,0	340508,6	113,5	767	841,3	1096820,1	106,4
2011	2983	1352,4	453374	133,1	804	1140,3	1418244	129,3
2012	3010	1471,9	488997	107,8	541	802,3	1482984	104,6
2013	2788	1512,7	542566	111	524	806,2	1538600	103,8
2014	1822	1305,5	716533	132	336	673,6	2004757	130,4
2015	2095	2627,4	1254125	175	479	1573,7	3285475	163,9
2015 у % до 2010	71,5	263,3	368,3	x	62,5	187,1	299,5	x

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

нізованих робіт на 30%. На жаль, починаючи з 2012 р. фінансування даної програми не здійснювалося. За розрахунками парк тракторів сьогодні становить 45% від потреби сільськогосподарства, зернозбиральних комбайнів – 48%, інших видів техніки – від 35% до 60% [7]. Середній показник зносу сільськогосподарської техніки становить 70%, у тому числі тракторів 78%, комбайнів – 71%.

У табл. 4 наведено дані щодо придбання нових тракторів та зернозбиральних комбайнів сільськогосподарськими підприємствами України в 2010–2015 рр.

За 2010–2015 рр. суттєво зменшилася кількість придбаних сільськогосподарськими підприємствами нових тракторів та зернозбиральних комбайнів – відповідно на 28,5% та 37,5%. При цьому їх загальна вартість збільшилася відповідно в 2,6 та 1,9 рази внаслідок росту цін: середньорічний темп приросту середніх цін на трактори всіх видів за 2009–2015 рр. становив 26,9%, зернозбиральних комбайнів – 21,3%.

За даними Міністерства аграрної політики України, мінімальне науково обґрунтоване щорічне оновлення машинно-тракторного парку до технологічної потреби в цінах, які склалися на початок 2016 р., становить 35 млрд. грн., у тому числі близько 40 тис. тракторів (15 млрд. грн.)

та майже 7 тис. зернозбиральних комбайнів (10,5 млрд. грн.) [12]. Підтримуємо думку О.В. Захарчука, який вважає однією з причин незадовільних темпів відтворення основних засобів аграрного виробництва недосконалість амортизаційної системи, яка не відповідає виробничим витратам основного капіталу, а також використовує кошти амортизаційного фонду не за призначенням [3, с. 78]. Окрім того, вважаємо, що погіршення загального стану матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств напряму пов'язано з недостатністю власних коштів, що зумовлює актуальність пошуку найбільш ефективних зовнішніх джерел фінансування. Серед найбільш розповсюджених можна виділити фінансовий лізинг та банківське кредитування.

Порівняльний аналіз умов фінансування, які надаються «Украгролізингом» та «Укрексімбанком» для придбання сільськогосподарської техніки, свідчить про те, що фінансовий лізинг є більш привабливим, ніж банківське кредитування. Так, НАК «Украгролізинг» надає можливість вибору строку кредитування (три, п'ять і сім років), варіантів погашення заборгованості (виплати щомісячно, один раз на три або шість місяців), розміру авансового платежу (10% або 15%). В «Укрексімбанку» на купівлю нової сільськогосподарської тех-

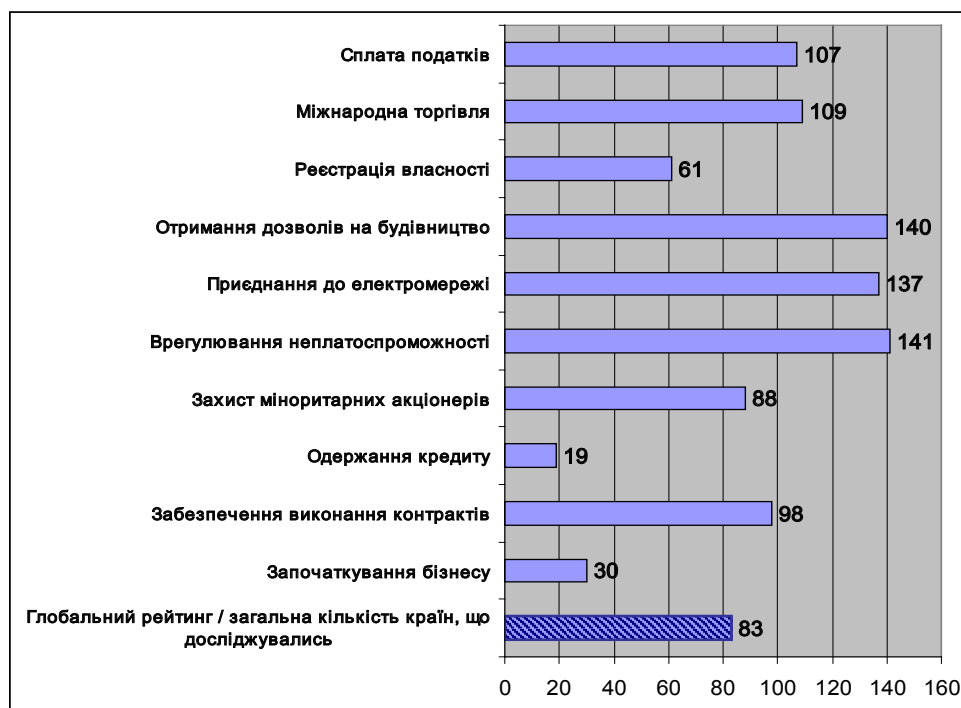

Рис. 2. Складники рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу України в 2016 р.

Джерело: складено автором на основі даних [10]

ніки передбачені строки кредитування до п'яти років, щомісячне або щоквартальне погашення боргу, розмір авансового платежу від 15%. Подорожчання кредитної послуги в НАК «Укragролізинг» залежно від обраного розміру авансового платежу становить відповідно 23,5% та 24,3%. Водночас подорожчання кредитної послуги «Укресімбанку» становить 52,6%, що більш ніж удвічі більше.

В умовах дефіциту власних фінансових ресурсів особливу увагу необхідно приділити можливостям іноземного інвестування. На жаль, у рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу, який характеризує інвестиційну привабливість, Україна в 2016 р. посіла лише 83-є місце серед 189 країн світу. Серед складників рейтингу (рис. 2) найбільш проблемними є врегулювання неплатоспроможності, отримання дозволів на будівництво та приєднання до електромережі: Україна за цими критеріями в 2016 р. посідала відповідно 141-е, 140-е та 137-е місце.

Найвищі місця в рейтингу 2016 р. Україна посідала за критеріями «Одержання кредиту» та «Започаткування бізнесу» – відповідно 19-е та 30-е місце. Для покращення ситуації, що склалася, життєво необхідні реальна

боротьба з корупцією, судова реформа для захисту прав інвесторів у судах, валютне регулювання та реформа банківського сектору, ефективна та повномасштабна податкова реформа. Реалізація поставлених завдань сприятиме не тільки полегшенню умов ведення бізнесу, але й покращенню інвестиційного клімату в Україні у цілому.

Висновки з цього дослідження. Сталий розвиток вітчизняного аграрного виробництва потребує нарощування обсягів інвестицій у технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Проте його рівень тривалий час має стійку тенденцію до зниження внаслідок багатьох причин, однією з яких є відсутність достатніх власних коштів для оновлення машино-тракторного парку. Як ефективно зовнішнє джерело фінансування інвестицій у технічне забезпечення сільського господарства пропонуємо більш широко використовувати фінансовий лізинг.

Перспективою подальших досліджень цього питання є визначення напрямів інституційних перетворень, які сприятимуть покращенню інвестиційної привабливості та технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневецька О.В. Технічне переоснащення аграрної галузі в контексті ефективності лізингових систем / О.В. Вишневецька, Я.К. Білоусько // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18. – Вип. 1(1). – С. 53–57.
2. Даниленко А.С. Проблеми матеріально-технічного забезпечення виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах / А.С. Даниленко, А.М. Карпенко // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 71–76.
3. Захарчук О.В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України та їх модернізація / О.В. Захарчук // Економіка АПК. – 2016. – № 7. – С. 72–79.
4. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О.В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 92–99.
5. Петров В.М. Виробнича та ринкова політика провідних світових виробників сільськогосподарської техніки / В.М. Петров // Економіка АПК. – 2013. – № 12. – С. 63–70.
6. Скоцик В.Є. Концептуальні засади розвитку ринку сільськогосподарської техніки в Україні / В.Є. Скоцик // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 2. – С. 114–118.
7. Скоцик В.Є. Проблеми відтворення технічних засобів, як основи інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції / В.Є. Скоцик // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 229–233.
8. Скоцик В.Є. Технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан та проблеми вирішення / В.Є. Скоцик // Економіка та управління АПК. – 2013. – Вип. 10. – С. 56–60.
9. Соловей Д.Ю. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні / Д.Ю. Соловей, Я.К. Білоусько // Економіка АПК. – 2014. – № 1. – С. 40–44.
10. Офіційний сайт Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>.
11. Державна цільова програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 р. № 785 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/785-2007-%D0%BF>.
12. Офіційний веб-портал Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>.